

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา
เทศบาลเมือง ปากแพрк ตำบลปากแพрк อำเภอเมือง
จังหวัดกาญจนบุรี

OPINIONS ON PEOPLE'S PARTICIPATION IN THE LOCAL
DEVELOPMENT PLAN OF PAK PHRAEK MUNICIPALITY, PAK PHRAED
SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT, KANCHANABURI PROVINCE

ภูวนีย์ ทับมะลิผล¹ ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์² ภาวิศ รุจาฉันท³

Phuwanee Thabmalipol Rachen Noppanatwongsakorn and Phawat rujachan

Received: December 12, 2022 Revised: December 31, 2022

Accepted: February 2, 2023

บทคัดย่อ (Abstract)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพрк ตำบลปากแพрк อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพрк ตำบลปากแพрк อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ประชากรและกลุ่มตัวอย่างได้แก่

¹ ปริญญาโทสาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ กรุงเทพมหานคร, Public Administration Faculty of Arts and Sciences Southeast Asia University Bangkok, E-mail: chompoopink2511@gmail.com

² คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ กรุงเทพมหานคร, Public Administration Faculty of Arts and Sciences Southeast Asia University Bangkok, E-mail: Rachenn@sau.ac.th

³ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์ กรุงเทพมหานคร, Public Administration Faculty of Arts and Sciences Southeast Asia University Bangkok, E-mail: phawatrujachan@gmail.com

ประชาชนในเขตเทศบาลเมืองตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 400 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล สามารถสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด 2) ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ดังนี้ ประชาชนไม่เข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาจึงมีประชาชนเข้าร่วมน้อย ระยะเวลาในการจัดทำแผนพัฒนาน้อย เมื่อเสนอปัญหาและความต้องการแล้วไม่ได้รับการตอบสนอง ความคิดเห็นของชุมชนไม่ไปในทิศทางเดียวกันทำให้การจัดทำแผนล่าช้า ข้อเสนอแนะ มีการประชาสัมพันธ์และแจ้งวันเวลาในการออกประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาล่วงหน้า 1 อาทิตย์ เมื่อจัดทำแผนงาน/โครงการแล้วผู้นำต้องนำมาประชุมอีกครั้ง

นำแผนพัฒนาที่ได้ไปบูรณาการร่วมกับแผนชุมชนไม่ต้องทำใหม่ ให้จัดทำประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาในวันหยุดและตอนกลางคืน ในการจัดทำแผนพัฒนาต้องให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่าผู้นำ การกลั่นกรองแผนพัฒนาต้องให้สอดคล้องกับปัญหาของชุมชนส่วนรวมมากที่สุด

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม การจัดทำแผนพัฒนา

Abstract

The purpose of this study was : 1) To study the level of people's participation in the development of Pak Phraek Municipality Development Plan, Pak Phraek Sub-district, Muang District, Kanchanaburi Province 2) problems and obstacles in people's participation in the preparation of the Pak Phraek Municipality Development Plan, Pak Phraek Sub- district, Mueang District, Kanchanaburi Province. The sample group includes People in the municipality of Pak Phraek

Subdistrict, Mueang District, Kanchanaburi Province. The sample group consisted of people in the municipality of Pak Phraek Subdistrict, Mueang District, Kanchanaburi Province. A total of 400 people, using the questionnaire as a collecting tool, were able to summarize the results, discuss the results and make recommendations as follow :

The results of the research were found that 1) People's participation in the development of Pak Phraek Municipality Development Plan, Pak Phraek Sub-district, Muang District, Kanchanaburi Province. overall was at a moderate level. When considering each aspect, it was found that participation in operations was followed by participation in decision-making. And the aspect of participation in the evaluation with the lowest mean 2) Problems, obstacles and recommendations of people who have public participation in the preparation of the development plan of Pak Phraek Municipality, Pak Phraek Sub-district, Mueang District, Kanchanaburi Province can be summarized as follows : The people did not understand how to prepare the development plan, so there were very few people participating. There is less time to prepare the development plan. When problems and needs are presented, they are not met. The community's opinions were not in the same direction, causing delays in the preparation of the plan. Suggestions : There is a public relations and the date and time to leave the community for the preparation of the development plan 1 week in advance. Bring the development plan that has been integrated with the community plan. No need to do it again. To establish a community in the preparation of development plans on holidays and at night. In preparing the development plan, the focus must be given to the people rather than the leaders. The scrutiny of the development plan must be as relevant as possible to the problems of the community as a whole.

Keywords : Participation preparation of Development Plans

บทนำ (Introduction)

การพัฒนาประเทศในระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งอยู่ในช่วงเวลาที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ทั้งระดับโลกและในประเทศที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศทั้งโอกาสที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ ขณะที่ต้องคำนึงถึงภัยคุกคามและจุดแข็งที่ใช้ผลักดัน การพัฒนาให้ก้าวหน้า รวมทั้งแก้จุดอ่อนที่มีอยู่ไม่ให้เป็น อุปสรรคการดำเนินงานจึงจำเป็นต้องประเมินสถานการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่จะมีผลต่อการพัฒนาประเทศในระยะ ต่อไปอย่างรอบคอบ พร้อมทั้งประเมินศักยภาพของ ประเทศเพื่อเตรียมความพร้อมให้แก่คน สังคม และ ระบบเศรษฐกิจของประเทศ ให้มีภูมิคุ้มกันต่อการ เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม สามารถพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าต่อไป เพื่อประโยชน์สุขที่ยั่งยืนของสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ. 2555 : 71)

การปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่นนั้น รัฐธรรมนูญได้เพิ่ม กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จาก มาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีวิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม เนื่องจาก การพัฒนาท้องถิ่นจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการมี ส่วนร่วมของประชาชน ประชาชนจะมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นเพียงใดขึ้นอยู่กับบทบาท ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความรู้ ความสามารถ ความรับผิดชอบของประชาชน เมื่อ เกิดการพัฒนาท้องถิ่นแบบประชาชนมีส่วนร่วมก็จะเกิดการบริหารงานแบบธรรมาภิบาล (Good Governance) ถ้าหากประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเองสูง โครงการ กิจกรรม การพัฒนาท้องถิ่นก็จะตรงตามความต้องการของประชาชนทำให้เกิดพลัง และเกิดความสำเร็จ ตามที่คาดหวังไว้ การพัฒนาท้องถิ่นก็จะไปอย่างรวดเร็ว นำความเจริญมาสู่ประเทศชาติ และตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น พ.ศ. 2542 หมวด 2 การกำหนดอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการสาธารณะ มาตรา 16 มีอำนาจในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชน ในท้องถิ่นของตนเอง คือ การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดระบบการคมนาคมขนส่ง การจัด สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ การส่งเสริมอาชีพและพาณิชยกรรม การจัดการวิจัยส่งเสริมกีฬา และการท่องเที่ยว การสังคมสงเคราะห์ การจัดการที่อยู่อาศัยและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ การ

รักษาศิลปวัฒนธรรม การส่งเสริมประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน การจัดระบบ สาธารณสุข การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันและรักษาความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 2546)

องค์กรปกครองท้องถิ่นในระดับเทศบาลตำบล เป็นองค์กรที่เกิดขึ้นตามนโยบายการกระจายอำนาจ ของรัฐบาล เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นซึ่งเป็นระดับ พื้นฐาน ได้มีอำนาจในการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย เป็นการกระจายอำนาจการปกครอง จากส่วนกลางไปให้ประชาชนใน ท้องถิ่นดำเนินการเอง ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายเพื่อให้ประชาชนได้เรียนรู้ และเข้าใจถึงวิธีการปกครองตนเองตามระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหลักการสำคัญของการปกครอง ส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย การจัดให้มีการเลือกตั้ง เพื่อให้คนในท้องถิ่นนั้นได้มีโอกาสเข้าไปเป็นตัวแทน ของประชาชนในการปกครองตนเองมีการจัดโครงสร้าง การบริหารงาน เทศบาล2องค์กรคือสภาเทศบาลและ คณะเทศมนตรีทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร ตามลำดับมีเขตพื้นที่ในการบริหารและความรับผิดชอบ ตามที่มีอำนาจหน้าที่ ที่กำหนดไว้ให้มี สถานิติบุคคล (Juristic person) มีรายได้มีอำนาจในการจัดทำ งบประมาณและมีความอิสระในการปกครองตนเอง (Autonomy) แต่จะต้องอยู่ภายใต้การ ควบคุมหรือ การกำกับดูแลของรัฐ รวมทั้งเป็นสถาบันทาง การเมือง การปกครองระดับท้องถิ่น และจะต้องได้รับการ สนับสนุน รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ

ประชาชน ในท้องถิ่นนั้น องค์กรบริหารเทศบาล จึงมีบทบาทและหน้าที่ที่สำคัญในการ ส่งเสริมการ มีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นและ การส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน เป็นองค์กรที่สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามของรัฐบาลที่จะกระจายอำนาจลงสู่ หน่วยการบริหารระดับตำบลตามกระแสความต้องการของสังคมประชาธิปไตยในปัจจุบันโดย เน้นการมีส่วนร่วม ของประชาชนในการบริการงานผ่านผู้แทนของตนเอง เพื่อการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในชุมชนของตนเอง ความเป็นชุมชนมีความหลากหลาย มีปัญหา แตกต่างกันไปบางส่วนมีสภาพอ่อนแอไม่สามารถพึ่งตนเองได้ขาดทิศทางการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสภาพ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องส่งเสริม การมีส่วนร่วมในการบริหารงานให้ประชาชนมีศักยภาพแก้ไขปัญหาของชุมชน การปกป้องสิทธิ ของชุมชนโดยการร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างมีระบบซึ่งจะทำให้เกิดเป็นรูปธรรมได้นั้นจะต้องมี การส่งเสริมให้เกิดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อ แก้ไขปัญหาของชุมชน (กรมการปกครอง กระทรวง มหาดไทย 2551) การปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น

รัฐธรรมนูญได้เพิ่มกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จากมาตรา 287 ประชาชนในท้องถิ่นมีสิทธิ มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มี วิธีการที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมดังกล่าวไว้ด้วยการพัฒนาท้องถิ่นจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น เพียงใดขึ้นอยู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น 2546)

รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้ความสำคัญกับการกระจาย อำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดกรอบความเป็นอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชน และความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหาร งานบุคคล การเงินและการคลัง และมีอำนาจหน้าที่ของตนเองโดยเฉพาะ (สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2547) นอกจากนี้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้บัญญัติให้มืองค์กรรับผิดชอบในการจัดทำ แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ คณะกรรมการการกระจาย อำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและกำหนดหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการให้บริการสาธารณะที่จำเป็นแก่ท้องถิ่นตลอดจนรายได้ของท้องถิ่นที่เพิ่มขึ้น และพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ได้กำหนดรูปแบบการบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นอิสระมากขึ้น นอกจากกฎหมายทั้งสองฉบับแล้วยังมีกฎหมายอื่นอีกหลายฉบับที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติว่าด้วยการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภา ท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2542 พระราชบัญญัติ ประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยวิธีพิจารณา คดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง พ.ศ. 2542 ทำให้เห็นได้ว่า มีการกำหนดตัวบทกฎหมายและกลไกทางกฎหมายเพื่อให้การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างโปร่งใสและสามารถถูก ตรวจสอบจากประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคหลังรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันประกาศใช้จึงมีบทบาท อำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวาง โดยมีเพียงจะมีหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้นแต่ยังขยายบทบาทหน้าที่ออกไปรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นด้วย และเป็นองค์กรที่เปิดให้ประชาคมท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารและการ ตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น

แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 30 (4) (สมคิดเลิศจิต 2543) และแผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นข้อ 5.2 (สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี 2543) กำหนดให้รัฐต้องจัดสรรงบประมาณ ให้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสัดส่วนไม่น้อยกว่า ร้อยละ 20 ของรายได้ของรัฐทั้งหมดภายในปี 2544 และ ไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของรายได้ของรัฐทั้งหมดภายใน ปี 2549 จึงมีความจำเป็นในการใช้ทรัพยากรรายได้ ทั้งที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองและรายได้ที่รัฐบาลจัดสรรที่มีอยู่ จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีความโปร่งใสมากที่สุด การวางแผนถือเป็นกลไกสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว โดยใช้ยุทธศาสตร์ที่เหมาะสม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องวางแผนการใช้ทรัพยากรเหล่านั้นให้คุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาคม ทั้งในปัจจุบันและอนาคตมีการปฏิบัติตามแผนงานโครงการที่กำหนดให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในช่วงเวลาที่กำหนดมีการควบคุมติดตามวัดและประเมินผลโดยการบริหารจัดการตามแผน แผนงานโครงการนั้นจะต้องเป็นการบริหารจัดการที่ดีมีความโปร่งใสและพร้อมที่จะให้มีการ ตรวจสอบทั้งโดยหน่วยงานของรัฐและประชาคมจะเห็นว่าเทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะและต้องดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด การที่เทศบาลตำบลจะดำเนินการพัฒนาให้เกิดประโยชน์กับประชาชนมากที่สุดและมีความยั่งยืนมากที่สุดจำเป็นต้องที่เทศบาลตำบลต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา และประชาชนควรได้ทราบถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนา ของเทศบาลและปัญหาและข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก อำเภอมือ จังหวัดกาญจนบุรี มีเรื่องใดบ้าง

จากที่กล่าวมาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะทำการ วิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลเมืองตำบลปากแพรก อำเภอมือ จังหวัดกาญจนบุรี และผลการวิจัยนี้จะนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนา ปรับปรุง การดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองตำบลให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives)

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี
2. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนในเทศบาลเมืองตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ที่มีสถานภาพส่วนบุคคลแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา เทศบาลเมืองตำบลปากแพรก แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methods)

1. รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้วิธีเชิงสำรวจ (Survey Research) เก็บข้อมูลครั้งเดียวนามาวิเคราะห์ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ ประชาชนในเทศบาลเมืองตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 26,932 คน ประกอบด้วย 13 หมู่บ้าน (ข้อมูลของตำบลปากแพรก ท้องถิ่นเทศบาลเมืองปากแพรก ณ เดือน สิงหาคม พ.ศ. 2563) จากประชากรจำนวนดังกล่าว ผู้ศึกษาได้กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรในการกำหนด กลุ่มตัวอย่างของยามาเน่ (Yamane) ซึ่งกำหนดความเชื่อมั่น 95% ได้ กลุ่มตัวอย่าง 400 คน จะทำการแบ่งสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหมู่บ้าน เพื่อ ทำการเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีแบบชั้นภูมิ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้การเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 1 ชุด คือ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการศึกษาทฤษฎี แนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ข้อคำถามได้ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งเนื้อหาและโครงสร้างของแบบสอบถามเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล

ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับความคิดเห็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ (Implementation) 3) การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ (Benefits) 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เป็นคำถามมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา และข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลสถานภาพส่วนบุคคล เป็นการรายงานผลข้อมูลเกี่ยวกับคำตอบแต่ละข้อ โดยการแสดงค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ของคำถามแต่ละข้อ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นการรายงานผลข้อมูลเกี่ยวกับค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย (Research Results)

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.77) อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.83) รองลงมา คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ = 2.68) และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X}$ = 2.59)

2. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของประชาชนที่มีการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี สรุปได้ดังนี้ ประชาชนไม่เข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนาจึงมีประชาชนเข้าร่วมน้อยมากมีระยะเวลาในการจัดทำแผนพัฒนาน้อย เมื่อเสนอปัญหาและความต้องการแล้วไม่ได้รับการตอบสนอง แสดงความคิดเห็นของชุมชนไม่ไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การจัดทำแผนล่าช้า ผู้นำทำตามความ

ต้องการของตนเองส่งผลต่อการจัดทำแผนพัฒนาคือไม่ได้รับแผนงาน/โครงการ ที่มาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ในการจัดทำแผนพัฒนาประชาชนที่เข้าร่วมควรเป็นเยาวชนบ้าง เพื่อการจัดทำแผนพัฒนาที่ต่อเนื่องไม่ใช่มีแต่ผู้สูงอายุเท่านั้น และไม่มีค่าตอบแทนให้ประชาชนที่เข้าร่วมในการจัดทำแผน

มีการประชาสัมพันธ์และแจ้งวันเวลาในการออกประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาล่วงหน้า 1 อาทิตย์ เมื่อจัดทำแผนงาน/โครงการแล้วผู้นำต้องนำมาประชุมอีกครั้ง นำแผนพัฒนาที่ได้ไปบูรณาการร่วมกับแผนชุมชนไม่ต้องทำใหม่ ให้จัดทำประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาในวันหยุดและตอนกลางวันในการจัดทำแผนพัฒนาต้องให้ความสำคัญกับประชาชนมากกว่าผู้นำ การกลั่นกรองแผนพัฒนาต้องให้สอดคล้องกับปัญหาของชุมชนส่วนรวมมากที่สุดในการออกประชาคมจัดทำแผนมีส่วนราชการร่วมหลายส่วนต้องแบ่งเนื้อหาที่ชี้แจงให้ประชาชนไม่ให้ซ้ำกัน และสาระที่ชี้แจงต้องเป็นข้อมูล เนื้อหา สาระของหมู่บ้านนั้นเท่านั้น ทีมงานประชาคมในการจัดทำแผนพัฒนาต้องมีความรู้ ความเข้าใจในข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านด้วย ในการจัดทำแผนพัฒนาต้องมีกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมด้วยและจัดสรรงบประมาณตามแผนงาน/โครงการรวมทั้งจัดทำเอกสารมาสนับสนุนการดำเนินงาน การศึกษาดูงาน การจัดอบรมเพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนและประชาชนรวมทั้งให้ค่าตอบแทนด้วย

อภิปรายผล (Research Discussion)

จากการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีสามารถสรุปได้ดังนี้ ประชาชนยังมีความแตกต่างในการประสานยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบลสองคลอง สอดคล้องกับการศึกษาของกรณีการ เครือฟู (2551) ได้ทำการศึกษาการประเมินผลการจัดทำแผนพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลทาลาดุก อำเภอแม่ทา จังหวัดลาพูน ผลการศึกษาพบว่าประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นในเชิงยุทธศาสตร์และขาดความรู้ในกระบวนการวางแผนเพื่อแก้ไขปัญหา อันได้แก่เริ่มต้นจากต้องให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัญหาของท้องถิ่นที่พิจารณาว่าสมควรต้องมีการแก้ไขอย่างเร่งด่วนโดยจัดลำดับความสำคัญจากปัญหาความเร่งด่วนและจัดอันดับความรุนแรงของสภาพปัญหาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน โดยมีจุดมุ่งหมายเป็นการวางแผนแนวทางแก้ไข

ปัญหาอย่างเป็นระบบและมีความจำเป็นจะต้องจัดการประชุม สัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อการวางแผนให้แก่ประชาชน เพื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ขององค์ประกอบผู้เข้าร่วมประชุม 3 ฝ่าย ในลักษณะไตรภาคี (รัฐ เอกชน และประชาชน)

การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นทั้ง ผู้นำและประชาชนไม่ได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงแต่ได้รับทางอ้อมอันได้แก่ ค่าตอบแทนในการเข้า มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนทั้งที่เป็นค่าตอบแทนในการเดินทาง ค่าเบี้ยเลี้ยงหรือเบี้ยประชุมตามระบบราชการ นั้นยังขาดความเหมาะสมและไม่เพียงพอตามสภาวะเศรษฐกิจในปัจจุบัน ตลอดจนการได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจากรางวัลหรือค่าชมเชยในการทำงานตามแผนงานที่ได้สำเร็จลุล่วงไปแล้ว ถึงแม้ว่าประชาชนจะได้รับผลประโยชน์จากการศึกษาอบรม ซึ่งไม่สามารถตอบแทนผลประโยชน์ให้กับประชาชนตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งสอดคล้องกับจรัสศักดิ์ สีใจเจริญ (2553) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน พบว่า โครงการหรือกิจกรรมที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด ได้แก่ ด้านโครงสร้างพื้นฐานรองลงมา ได้แก่ การพัฒนาและส่งเสริมอาชีพและกิจกรรมที่มีส่วนร่วมน้อยที่สุด ได้แก่ ประเภทอื่นโดยจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมากที่สุด รองลงมาเป็นการได้รับประโยชน์จากโครงการ หรือกิจกรรม ซึ่งสาเหตุการมีส่วนร่วมเนื่องจากได้รับรับผิดชอบท้องถิ่นของตนเองนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวางแผนพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (2546) กระบวนการวางแผนและการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการใช้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรในด้านต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์นโยบายเป้าหมายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชาชนในท้องถิ่น ตาม ซึ่งได้กำหนดประเภทของแผนพัฒนาองค์กรไว้ 3 ประเภท คือ แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระยะยาว แผนพัฒนา 3 ปี เป็นแผนพัฒนาแบบหมุนเวียนเป็นแผนที่จัดทำทุกปี ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการ แสดงรายละเอียดแผนงานโครงการ และกิจกรรมที่ดำเนินงานจริงทั้งหมด

ตามอำนาจในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 16 และมาตรา 17 บัญญัติเทศบาล มีอำนาจหน้าที่ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2547) และประหยัด หงส์ทองคำ (2544) ได้สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อการระดมความคิดเห็นและร่วมกันค้นหาปัญหาและแนวทางแก้ไขที่

สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงเพื่อการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพสอดคล้องกับการศึกษาของ อลงกรณ์ ปราปไพรี (2545) ได้ทำการศึกษาเรื่องการจัดทำแผนพัฒนาอำเภอ 5 ปี (2545-2549) โดยกระบวนการประชาคม พบว่า แผนพัฒนาสามารถสะท้อนปัญหาและความต้องการของประชาชนและสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชน และการศึกษาของ ธวัช เบญจาทิกุล (2549) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนา ซึ่งพบว่า การวางแผนเพื่อแก้ปัญหาได้เริ่มต้นจากการค้นหาสาเหตุของปัญหาของชุมชนการประเมินผลการดำเนินงานเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวเขาในระดับน้อยและผลการศึกษาของ พวงทอง โยธาใหญ่ (2545) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น กรณีศึกษา: องค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งพบว่าประชาชนยังมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนในระดับต่ำ ประชาชนยังไม่ค่อยจะให้ความสำคัญ

ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมืองจังหวัดกาญจนบุรี มีความสำคัญและส่งเสริมให้มีความสนับสุนด้านความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลเพื่อให้การจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นนั้น ผลการศึกษาในครั้งนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดดังกล่าวโดยมุ่งเน้นให้ผู้นำท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในด้านการวางแผนและมีส่วนร่วมในการกำหนดกรอบนโยบายทิศทางแนวทางของการพัฒนาของโครงการบริหารพัฒนาส่วนท้องถิ่นมากขึ้น ตลอดจนการกำหนดวิสัยทัศน์และการกำหนดการพัฒนาในอนาคตที่ชัดเจน

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี มีส่วนร่วมของประชาชนในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเทศบาลเมืองปากแพรก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ได้แก่ปัจจัยด้านเพศ อายุสถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งอาจเป็นเพราะว่า

1) เพศหญิงซึ่งไม่ได้ออกไปประกอบอาชีพจึงอยู่เป็นแม่บ้านทำให้มีเวลาว่างสามารถมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนามากกว่าเพศชายซึ่งต้องออกไปประกอบอาชีพ เช่น ทำการเกษตรหาเลี้ยงครอบครัวในสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมชนบทอย่างก ตำบลปากแพรก อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

2) กลุ่มระดับอายุ 41-50 ปีเป็นกลุ่มอายุที่มีประสบการณ์ สามารถวิเคราะห์ ปัญหา หรือ ข้อมูลต่าง ๆ ได้ดี รวมทั้งการยอมรับจากผู้คนในสังคมให้มีบทบาทเป็นผู้นำของท้องถิ่นหรือ ชุมชน

3) การศึกษาในระดับประถมศึกษา ประกอบอาชีพทางการเกษตรและรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่ำ ในระดับการศึกษาระดับประถมศึกษาทำให้ประกอบอาชีพทางการเกษตรและส่งผลให้มี รายได้ต่ำเนื่องจากปัจจัยในเรื่องของเวลาซึ่งมีเวลาว่างเพียงพอ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ ประชาชนกลุ่มนี้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนามากกว่ากลุ่มอื่น

ข้อเสนอแนะ (Research Suggestions)

เทศบาลเมืองปากแพรกต้องสร้างการเรียนรู้ ความเข้าใจ ให้เกิดแก่ประชาชนอย่างแท้จริง รวมทั้งชี้มูลเหตุ สิ่งที่เป็นปัญหา และความต้องการของประชาชน ควรจัดสรรงบประมาณตาม แผนงาน โครงการรวมทั้งจัดทำเอกสาร มาสนับสนุนการดำเนินงาน การศึกษาดูงาน การจัดการ อบรม เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนและประชาชนรวมทั้งให้คำตอบแทนแก่ผู้นำ ควรส่งเสริมการ อบรมให้แก่บุคลากรหรือผู้นำได้รับมอบหมายให้มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนพัฒนา ท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น คณะผู้บริหารและผู้นำชุมชน ต้องประสานงานและบริหารงานไปในทิศทาง เดียวกัน ส่งเสริมให้สมาชิกสภาท้องถิ่นมีบทบาทมากขึ้น กำหนดช่วงระยะเวลาในการจัดทำ แผนพัฒนาท้องถิ่นให้เหมาะสม และชัดเจนรวมทั้งปรับปรุงแผนเป็นระยะ จัดทำแผนพัฒนา ตำบลให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ จัดทำแผนในทุกขั้นตอน เพื่อให้ครอบคลุมและตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่าง แท้จริง จัดทำประชาพิจารณ์ และให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตาม ผล การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ รวมทั้งให้คำตอบแทนแก่ผู้ร่วมทำประชาพิจารณ์ ปลุกฝัง ให้เด็ก และเยาวชน เกิดการเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาด้วยตนเองตั้งแต่ยังเล็กนั่นคือ ปฏิรูป การศึกษา ในการจัดทำแผนพัฒนา ควรมีการรณรงค์ให้ทุกฝ่าย โดยเฉพาะประชาชน เข้ามามี ส่วนร่วม ในการจัดทำแผนพัฒนา มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างจิตสำนึกให้ประชาชน รู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนา และได้แผนงาน/โครงการต่างๆ ตามความต้องการอย่างแท้จริง ควรมีการฝึกอบรม ทีมงานในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นให้มีความรวดเร็วเข้าถึงชุมชน มีทัศนคติที่ดี ต่อการจัดทำแผน จัดระเบียบการทำงาน โดยมีทีมงาน

ที่รับผิดชอบทำโดยตรงและมีการติดตาม ประเมินผล ที่ทำอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง สามารถตรวจสอบได้ จัดทำเอกสารแนะนำ ขั้นตอน การจัดทำแผนพัฒนา และมีการอบรมผู้นำชุมชน เพื่อให้ทราบขั้นตอนและนำไปเผยแพร่แก่ประชาชนในชุมชนของตนเอง เพื่อช่วยส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง และสื่อสารให้ชัดเจนดังนี้

1) ควรศึกษาการประเมินผลตามนโยบาย การติดตามและประเมินผลการจัดทำแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2) ควรศึกษาถึงการบูรณาการในการจัดทำแผนพัฒนาและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง

เอกสารอ้างอิง (References)

- โกวิทย์ พวงงาม. (2556). **วิพากษ์ท้องถิ่นไทย: รวบรวมจากบทวิเคราะห์คอลัมน์ ประชาคมท้องถิ่นจากนิตยสารสยามรัฐ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มิตรภาพ.
- เครตัน,เจมส์ แอล. (2548). **คู่มือการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนและการแก้ไขปัญหา. ความขัดแย้ง**. แปลโดย วันชัย วัฒนศัพท์ ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์และ สุวิดา ศรียะพันธุ์. นนทบุรี.
- เจนจิรา สุคำภา. (2560). **ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณี อำเภอสองเนิน จังหวัดนครราชสีมา**. การศึกษาค้นคว้าอิสระ หลักสูตรปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทานตะวัน อินทร์จันทร์. (2559). **การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการชุมชนในการพัฒนาชุมชนย่อยในเขตเทศบาลเมืองลำพูน**. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนิศร ยืนยง. (2561). **การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นในจังหวัดนครนายก**. มหาวิทยาลัยศรีประทุม: วารสารมหาจุฬานครทรรศ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2.
- น้ำฝน สมศรีนวล. (2560). **การมีส่วนร่วมของประชาคมตำบลในการดำเนินกิจการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐาน เขตพื้นที่ อำเภอนางรอง องค์การบริหารส่วนจังหวัดบุรีรัมย์**.
- ปิยนุช แสงวุธ. (2559). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ตำบลนางามอำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด**. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พะยอม วงศ์สารศรี (2552). **การบริหารงานบุคคล**. กรุงเทพมหานคร : นวกนก.
- บัญชา แก้วส่อง. (2551). **องค์กร : การจัดการและการพัฒนา**.กรุงเทพมหานคร: อักษราพัฒนา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2547). **รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. พ.ศ. 2550**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- อคิน รพีพัฒน์. (2557). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร : ศักดิ์โสภารพิมพ์.

